

Renskötsel och kommunal planering

Reindeer husbandry and local planning.

Lars P. Niia. Sámi Instituhtta (Nordic Sámi Institute), Box 220, N-9520 Kautokeino, Norway.

Sammandrag: Ett centralt tema i renskötselsammanhang är konflikterna mellan renskötsel och andra ekonomiska intressen som turism, samhällsutbyggnad etc. vid utnyttjande av gemensamma arealer. En historisk tillbakablick visar att denna problematik inte på något sätt är någon ny företeelse utan ett gammalt tema med variationer i tid och rum.

I ett forskningsprojekt vid Sámi Instituhtta har en studie genomförts med syftet att:

1. söka beskriva planeringsförutsättningarna för renskötseln
2. söka förklara hur renskötselns intressen tas tillvara i den kommunala fysiska planeringen
3. finna former för hur renskötselns markanvändning kan beskrivas
4. att lämna förslag på hur samebyns intressen kan bättre tillvaratas och hur den kan öka sitt inflytande i planeringsammanhang.

På grundval av framkomna resultat föreslås:

- att samebyn skapar egen kompetens. Det är fråga om att förbereda sig inför förändringar i omgivningen exvis i form av markanvändnings- och utvecklingsplanering.
- att samebyn bygger upp den egna organisationen.
- att samebyn får ett mera breddat och fördjupat inflytande i det kommunala planerings- och beslutssystemet. Detta projekt och tidigare erfarenheter visar på att samråd som form för inflytande är svag och osäker.

Rangifer, 6(1):36 — 43

Niia, L. P. 1986. Reindeer husbandry and local planning.

Summary: A central theme in the reindeer husbandry is the conflicts between this and other economic interests as tourism, community development etc. in connection with the utilization of common territory. A retrospective glance will show that this is an old problem and not a new phenomenon.

The Nordic Sámi Institute has carried out a research project with the following objectives:

1. to give an account of the terms of planning for the reindeer husbandry
2. to find out how the Sámi (Lapp) community's and so the reindeer husbandry's interests are taken into account in local planning.
3. find ways for how the reindeer husbandry's use of land can be described.
4. give suggestions as to how the interests of the Sámi community can better be taken into account or how it can increase its influence in relation to planning.

The suggestions based upon the results from the research project are:

- that the Sámi community acquire competence by preparing itself for the changes in its environment.
- that it builds up its own organization
- that it acquires a more noticeable influence in community planning and decision making. This project and earlier experiences have shown that the way of influencing e.g. by land-use-planning is weak and unreliable today.

Rangifer, 6(1):36 — 43

Niia, L. P. 1986. Poronhoito ja kunnallinen suunnittelu

Yhteenveto: Keskeinen teema poronhoidon yhteydessä on selkkaukset poronhoidon ja muiden taloudellisten hyötyjen välillä kuten turismin, yhteiskunnan laajennuksen j.n.e. yhteisten pinta-alojen hyväksikäytössä. Historiallinen, taannehtiva katsaus osoittaa, ettei tämä ongelma ole millään tavalla joku uusi ilmiö, vaan vanha teema vaihdellen ajassa ja alueilla.

Sámi Instituhttan eräässä tutkimusprojektissa on suoritettu tutkielma pitäen päämääränä:

1. koettaa kuvailla poronhoidon suunnitteluedellytykset,
2. koettaa selvittää, miten poronhoidon edut otetaan talteen kunnallisessa, fyysisessä suunnittelussa,
3. löytää ilmaismuotoja siitä, miten poronhoidon maa-alueen käyttö voidaan kuvailla,
4. jättää ehdotuksia siitä, miten paliskunnan etuja voidaan paremmin ottaa talteen sekä miten se voi lisätä vaikutusvaltaansa suunnittelun yhteydessä.

Esilletulleiden tulosten perusteella ehdotetaan:

- että paliskunta muodostaa oman toimivallan. On kysymys valmistautua ympäristön muutoksiin esimerkiksi maa-alueen käytön- ja kehityssuunnittelussa,
- että paliskunta perustaa oman järjestön,
- että paliskunta saa leveämmän ja syvämmän vaikutusvallan kunnallisessa suunnittelu- ja päätöselimessä. Tämä projektin ja aikaisempi kokemus osoittaa, että neuvottelu vaikutusvaltaisena on heikkoa ja epävarmaa.

Rangifer, 6(1):36 — 43

RENSKÖTSELNS PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Planeringsförutsättningarna för samerna och renskötelsen utgörs av olika uttalanden och regler från regering och riksdag. En grundläggande förutsättning är därvid att samerna intar en särställning gentemot majoritetsbefolkningen och i förhållande till andra minoritetsgrupper. (Prop. 1976/77:80). Ett särskilt skydd har rennäringen som bekräftats i lag från den första renbeteslagen 1886 till den i dag gällande rennäringenslagen.

Regionalt i renskötellänen och lokalt i dessa kommuner har man dock funnit att renskötelsens särställning kan tolkas på många olika sätt. Exempelvis menar länsstyrelsen i Norrbottens län, som närmare studerats inom projektets ram, att renskötelseintresset normalt inte bör innebära att annan önskvärd sysselsättning förhindras. (Länsstyrelsen i Norrbottens län. Meddelande nr. 12).

I stället vill man hävda principen om «optimal markanvändning», som innebär att renskötelsen måste vika för annat intresse vid varje konflikttillfälle som innebär större ekonomiskt utbyte för länet.

Samerna menar att renskötelsen som pågående markanvändning innebär en rätt till land och vatten med stöd av gällande lagstiftning och urminnes hävd. En rätt som inte är beroende av frågan om samerna innehar sina områden med äganderätt eller annan rätt. Dessutom anser man att renskötelseintresset måste ses som ett allmänt regional- och bevarandepolitiskt mål, med de konsekvenser detta måste innebära, för länsstyrelsernas och kommunernas arbete.

Två nya lagar som berör renskötelsen, Plan- och bygglagen och Naturresurslagen, föreslås träda i kraft 1987. Det innebär en ansvarsförskjutning för reglering av användningen av mark- och vattenresurser från stat till kommun. Vidare införs regler som syftar till att skydda renskötelsens viktigaste intresseområden. (Prop. 1985/86:1 Ny plan- och bygglag, Prop. 1985/86:3 Lag om hushållning med naturresurser m.m.).

Svenska Samernas Riksförbund (SSR) menar att det är positivt att denna lagreglering nu sker av riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen. Kritik riktas dock mot bl.a. valt tillämpningsområde som innebär att skogsbruk och turism undantas vilket gör att naturresurslagens praktiska betydelse för renskötelsen reduceras «mot

noll». Vidare menar SSR på basis av egna erfarenheter av samråd att plan- och bygglagens utformning inte inger några större förhoppningar inför framtiden. Renskötelsen kommer som tidigare att ha svårt att hävda sig i lokala samråd.

HUR TILLVARATAS RENSKÖTSELNS INTRESSEN I FYSISK PLANERING?

Inom projektet undersöktes hur renskötelsens intressen tas tillvara i den kommunala fysiska planeringen. Undersökningen har sammanställts i en delrapport (Niia 1982).

Utifrån syftet urskildes tre delfrågor:

- Av vilken karaktär var samebyns deltagande i planeringen? (Information, Samråd)
- Vad försökte samebyn påverka? (Vad diskuterades?)
- Vilken var effekten av samebyns deltagande i planeringen? (Stort eller litet inflytande?)

Delundersökningen fick formen av en förloppsstudie i vilken förhållandet (samspelet) mellan Kiruna kommun och Rautasvuoma sameby analyserades vid planeringen av Torneträskområdet. I figur 1 framgår det geografiska området för undersökningen. Planeringsförloppet beskrevs i kronologisk ordning där särskild vikt lades på dels planeringens genomförande och dels kommunens respektive samebyns agerande i denna planering.

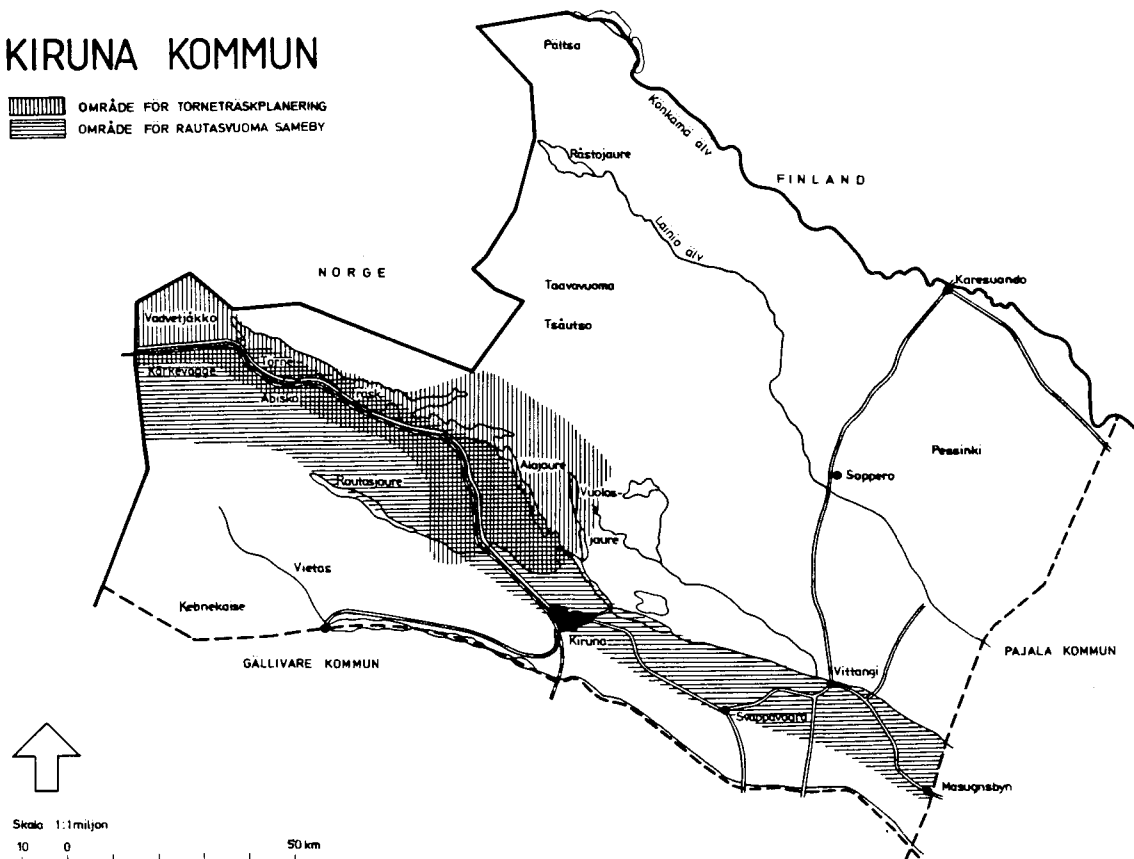
För Torneträskområdet har sedan början av 70-talet pågått en översiktlig markanvändningsplanering. Delundersökningen koncentrerades till detta planeringsfall som utgjorde ett intressant exempel på kommunal fysisk planering, som berör ett flertal intressen, däribland vitala renskötelseintressen. Renskötelsen är primär markanvändare inom området utifrån rennäringens bestämmelser och urminnes hävd.

Vad visade undersökningen?

Inte förrän tre år efter det att kommunen beslutat genomföra Torneträskplaneringen kallades samebyn till ett första möte på initiativ av samerna själva. Samebyns deltagande fram till dess kan karaktäriseras som mottagande av information. Efter detta första möte skedde dock en förändring och nu blev det mer fråga om samråd. Vid analys av kommunikationsmönstret i ljuset av beslutsprocessens olika steg, visade det sig att samebyn fick information och deltog

KIRUNA KOMMUN

 OMRÅDE FÖR TORNETRÄSKPLANERING
 OMRÅDE FÖR RAUTASVUOMA SAMEBY

Figur 1. Inom projektet studerades hur Rautasvuoma samebys intressen tas tillvara i den fysiska planeringen inom Kiruna kommun. Studieområdet utgjorde Torneträskområdet och studieobjektet planeringen av detsamma.

efterhand i samråd endast i beredningsstadiet. Karaktären av samebys deltagande sammanfattas i tabell 1.

Vad behandlades då vid dessa samråd eller vad försökte samebyn påverka? Studien visade att typiska (viktiga) frågor för samebyn att påverka blev den konkreta planverksamheten. Närmare bestämt den geografiska placeringen av olika verksamheter. Exvis att utbyggnaden för turism bör koncentreras till områden som redan är exploaterade.

Vad blev effekten av samebys deltagande? Inledningsvis konstaterades i undersökningen att det finns hinder som begränsar ett eventuellt handlingsutrymme och ju fler dessa hinder är desto mindre är möjligheten till påverkan.

I planarbetet deltog många parter med olika intressen och en «förhandlingssituation» uppstod. Undersökningen visade att samebys intressen sammanföll genomgående med något

eller några av de «starkare intressens». Detta gjorde det svårt att entydigt avläsa effekten av just samebys deltagande, men flertalet faktorer talar för en marginell påverkan. För det första finns inget stöd i lagen för detta och för det andra betraktas renkötsel ekonomiskt sett som en näring «i marginalen» i dessa sammanhang, och för det tredje talar all tidigare erfarenhet mot ett inflytande.

Sammantaget visade delundersökningen att samrådet kommit sent in i bilden och då den tillämpats så var det framförallt i beredningsstadiet man användt sig av den. Vidare så var det den konkreta planeringen som stod i centrum för samråden. Samråd som ett sätt för samebyn att få inflytande syntes vara svag och osäker. Denna slutsats styrktes även av gjorda erfarenheter från samråd mellan samerna och samhället i andra sammanhang, exvis mellan skogsbruk och renkötsel.

Tabell 1. Beslutsprocessens olika steg och inflytandeformer. Samebyns inflytande i Torneträskplaneringen anges med X. Förslag til breddat inflytande anges med (X).

Steg i beslutsprocessen	Inflytandeformer			
	Information	Samråd	Förhandling/ Avtal ¹⁾	Veto/självbestämmanderätt ²⁾
Initiativ ¹⁾	(X)	(X)	-	-
Beredning	X	X	-	-
Beslut ²⁾	-	-	-	-
Verkställighet	(X)	(X)	-	-

1) Någon absolut initiativrätt för part finns inte enligt gällande kommunallag och speciallagsstiftning.

2) Enligt kommunallagen och speciallagsstiftningen utövas beslutanderätten av kommunen.

3) Inflytandet för den som en fråga berör är enligt samma lagstiftning i princip begränsat till information och samråd. Samrådet kan vara mer eller mindre formaliserat.

PÅ VILKET SÄTT KAN RENSKÖTSELNS MARKANVÄNDNING BESKRIVAS?

Behovet att redovisa renskötselns markanvändning på ett enkelt och överskådligt sätt är stort. Något större utvecklingsarbete för att finna former för sådan redovisning har inte genomförts. Inom ramen för den fysiska riksplaneringen genomförde statens planverk i samarbete med lantbruksstyrelsen och SSR ett pionjärarbete (Statens planverk 1975. Lantbruksstyrelsen/Statens planverk, 1978.). I ett senare försök redovisades renskötselns markanvändning inom ramen för rennäringskommitténs arbete (Lantbruksnämnden i Västerbottens län 1983).

Inom detta projekt har ett försök gjorts att ta fram en metod för att beskriva renskötselns markanvändning som uppfyller vissa kriterier. Rautasvuoma sameby ställde upp som försöksby. Kriterierna var att redovisningen:

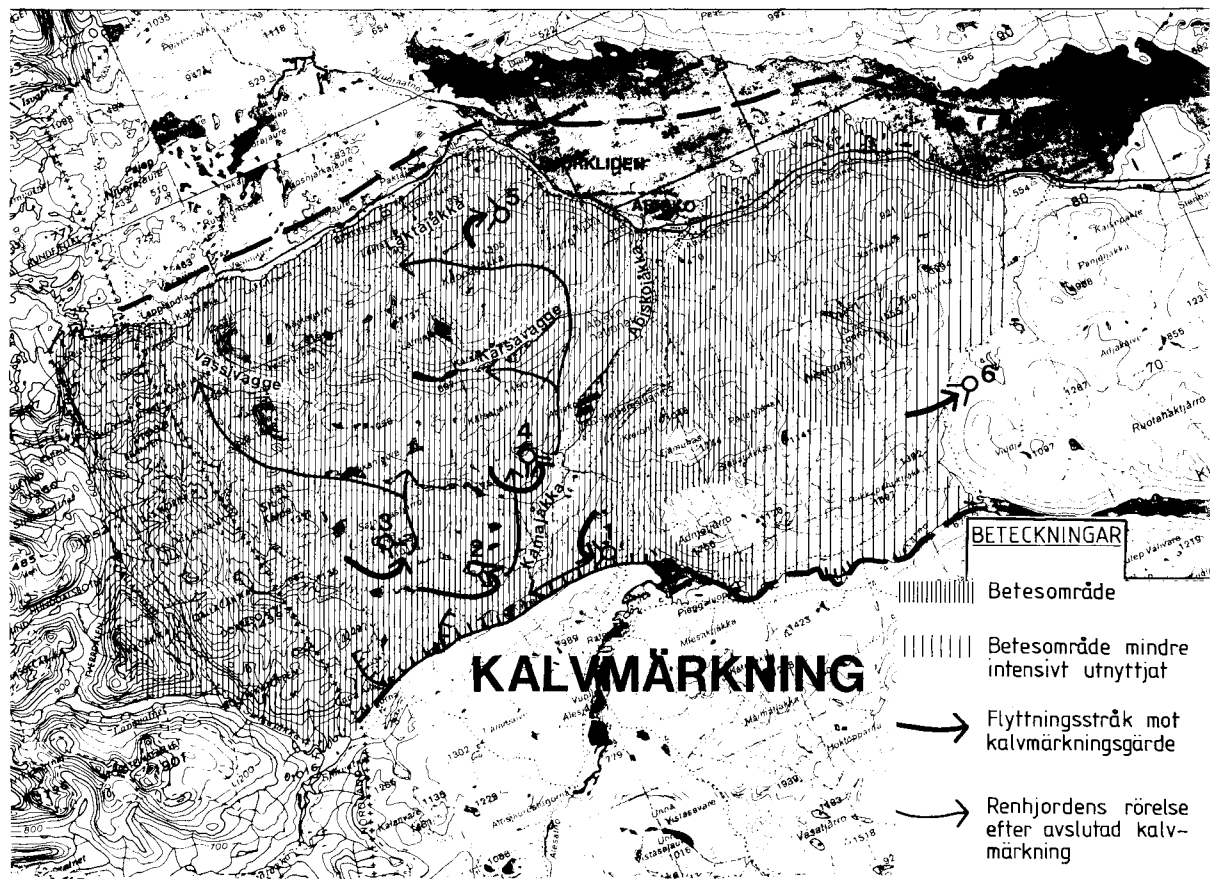
- ska visa den översiktliga markanvändningen
- ska kunna användas av politiker och andra som inte dagligen arbetar med planfrågor
- ska vara enkel och billig att ta fram
- ska vara lättöverskådlig, men ändå detaljerad
- ska vara en avvägning mellan markutnyttjandets flexibilitet och redovisningens detaljeringsgrad

— ska innehålla ett fylligt textmaterial och som ska vara minst lika viktig som kartredovisningen

Som källa för redovisningen utgjorde uppgifter insamlade genom intervjuer av de enskilda rensköterna. Redovisningen samlades i fyra kartor med tillhörande text i skala 1:250 000, för respektive höst, vinter, vår och sommar. Insamlade data sammanställdes direkt utan efterbearbetning. Redovisningen uppfyllde sammantaget de uppställda kriterierna. Exempel på redovisning visas i figur 2.

Svårigheterna att redovisa renskötselns markanvändning i detalj har särskilt studerats. För tre vinterhalvår sammanställdes samebyns markutnyttjande. Valet av vinterhalvår var fördelaktigt för sådan studie, eftersom renarnas markutnyttjande kan då lätt avgränsas. Studien visade att en redovisning i detalj har sina avgörande begränsningar. Ett förlopp ett år överensstämmer strängt taget aldrig med ett förlopp ett annat år, utan att betydande avvikelser kan förekomma. Klimatets förhållandevis stora och operiodiska svängningar från år till år och decennium till decennium är här av stor betydelse.

Sammantaget visade studien att det är synnerligen viktigt att understryka flexibiliteten

Under kalvmärkningsperioden sker märkning av kalvar vid 5 a 6 ibland 7 tillfällen. Djuren samlas därvid till f n 6 kalvmärkningsgärden i området väster och öster om Kamajäkka.

I slutet av juni och i början av juli sker kalvmärkning vid två tillfällen i Vardo (1). Samling sker därvid vid båda dessa tillfällen västerifrån.

Efter första alternativt andra kalvmärkningstillfället vandrar renarna självmant med viss styrning längs stängslet in på det egentliga sommarlandet väster om Kamajäkka.

Första veckan i juli sker kalvmärkning i Cuorvosjaure (2).

Omkring 8. — 9. juli sker kalvmärkning för 4:e gången antingen i Cuorvosjaure (2) eller Tåtjänranjaure (3). Efter detta rengärde vandrar renarna självmant eller de styrs till området norr om rengärdet (enligt pilarna).

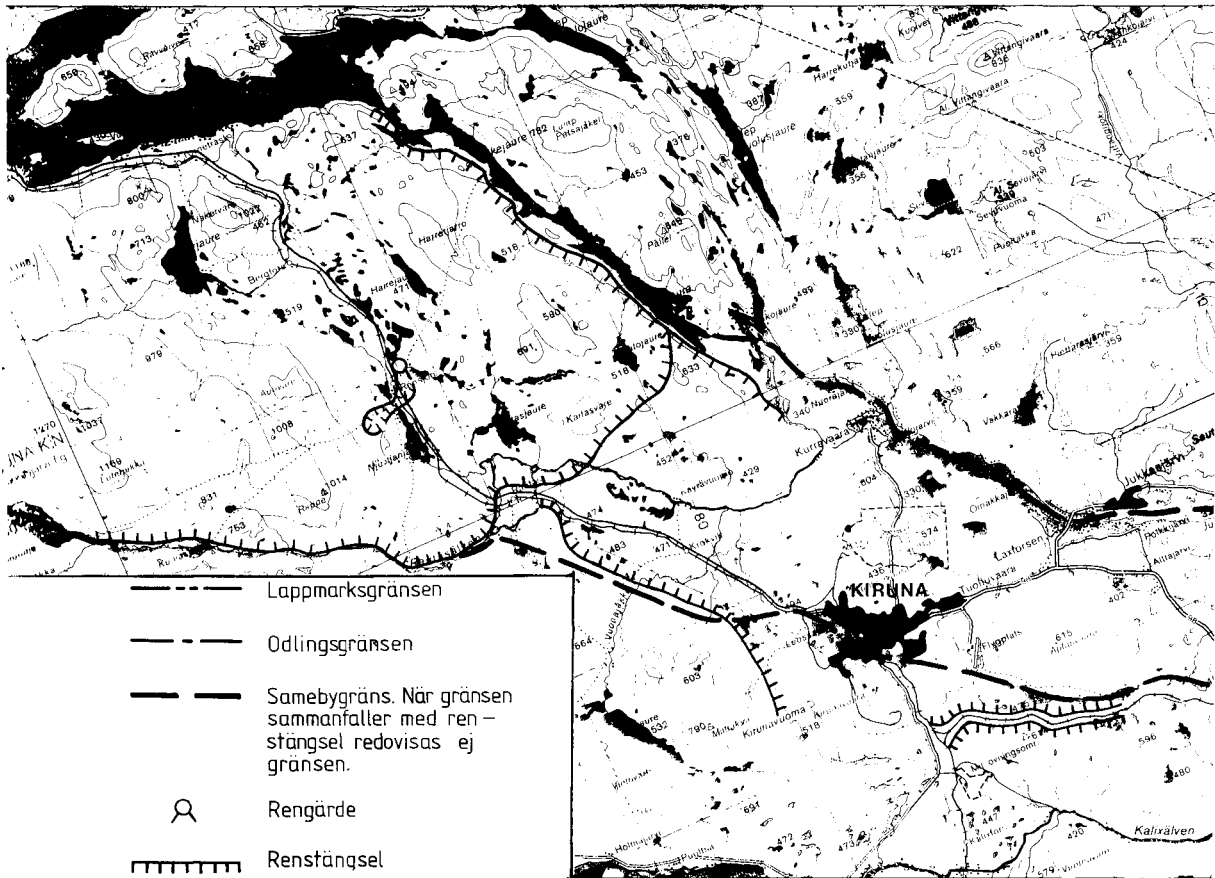
Omkring mitten av juli sker samling från Riksgränsbanan, Abisko — Björkliden — Läktajäkka mot kalvmärkningsgärdet i Boazujarvi (4).

Figur 2. Renskötelsens markanvändning i Rautasvuoma sameby redovisades i form av fyra kartor med tillhörande text i skala 1:250 000 för respektive höst, vinter, vår och sommar. I figur visas som exempel markutnyttjandet under sommarperioden.

i renskötelsens markutnyttjande. Ökad detaljeringsgrad vid redovisningen (grundad på areella avgränsningar) kan ge en känsla av skenbar exakthet. En detaljredovisning bör därför kompletteras med ett väl avpassat textmaterial som anger hur och i vilka avseenden och när områdena är viktiga.

HUR KAN SAMEBYNS INTRESSEN TAS TILLVARA BÄTTRE?

I en avslutande del inom forskningsprojektet diskuterades på grundval av framkomna resultat, hur samebyns intressen kan tas tillvara bättre. Det lämnades förslag på tre områden:

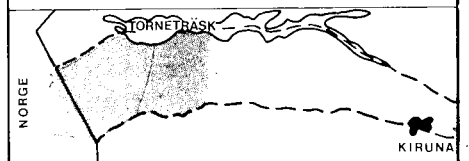
Efter detta drivs renarna mot den mest gräsrika och därför bästa delen av sommarlanden i höjd med, respektive norr om Vassivagge — Kårsvagge. Vissa somrar sker kalvmärkning ovanför Björkliden (5).

Efter samling, vanligen under första veckan i augusti, flyttas huvuddelen av renhjorden österut över Kamajåkka för kalvmärkning i Vardo (1) och släpps därefter på nytt för fri betning.

Alternativt förs renhjorden efter kalvmärkning i Vardo samlad till rengärdet i Pessis (6). Detta kalvmärkningsrengärde utnyttjas ifall renflocker lämnats kvar över sommaren i området öster om Abisko-jåkka/Kamajåkka eller att rennar strövat självmant över Abisko-jåkka österut.

RENSKÖTSELN INOM RAUTASVUOMA SAMEBY

DRIFTSFÖRLOPPET
• SOMMAREN 1982

NAB KONSULT PLANAD. LULEÅ

- kompetensskapande genom eget beslutsunderlag (utvecklingsplan, renskötelsns intresseområden)
- uppbyggande av samebyns organisation
- förbättrat inflytande i det kommunala planerings- och beslutssystemet

Kompetensskapande

Den bärande tanken är att uppbyggandet av den egna kompetensen bör vara strategisk och beredskapshöjande. Stor vikt bör läggas på att öka samebyns förmåga att förutse förändringar i omgivningen, förutse konsekvenserna samt att vara förberedd för olika initiativ från omgivningen.

Som en bland flera kompetenshöjande faktorer föreslås att samebyn tar fram ett eget beslutsunderlag, exvis en utvecklingsplan. Utvecklingsplanen bör innehålla åtminstone följande delar:

- allmänna uppgifter om samebyn idag
- ekonomi, bruttointäkter och utgifter, arbetsåtgång, investeringskalkyler m.m.
- beskrivning av renskötelsns intresseområden
- planering av framtiden

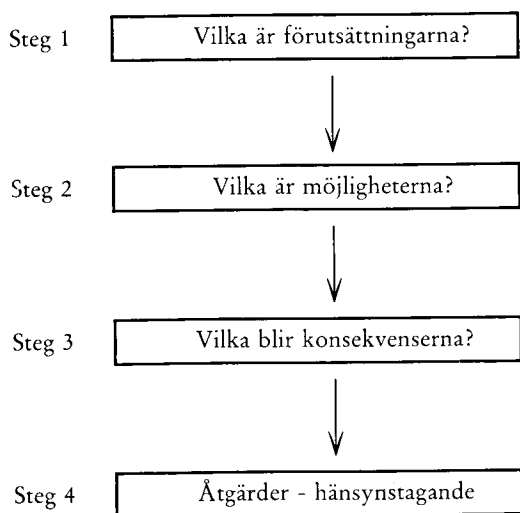
En sådan utvecklingsplan fås ses som ett samlat dokument som tar upp särskilt viktiga sidor av samebyns strategiska planering. Det har dock inom projektet inte varit möjligt att mera i detalj utarbeta innehållet i utvecklingsplanen utan arbetet har koncentrerats till en del av utvecklingsplanen som benämns renskötelsns intresseområden.

Renskötelsns intresseområden

Syftet med att beskriva renskötelsns intresseområden är att den ska kunna utgöra underlag för framtida planmässiga ställningstaganden avseende markanvändningen inom samebyns område.

Den ska kunna redovisa:

- var de intressanta områdena för renskötelsns behov finns
- hur intressanta de är
- i vilka avseenden de är intressanta
- när de är intressanta

Figur 3. En viktig del i att höja den egna kompetensen inom samebyn är att ta eget beslutsunderlag. Ett sätt att ta fram detta beslutsunderlag är att arbeta efter en modell i fyra steg.

Inom forskningsprojektet skisserades en arbetsmetod bestående av fyra steg, figur 3. Det bör redan här påpekas att metoden inte prövats i något praktisk sammanhang.

I steg 1 sammanställs områdets givna förutsättningar, exvis renbete, snöförhållanden, topografi i en s.k. sammanställningskarta. I steg 2 förs områden som avgränsats i steg 1 samman till funktionella enheter. Detta görs utifrån ett antal övergripande faktorer, framförallt sådana som har att göra med renskötelsns praktiska förutsättningar. Detta andra steg resulterar i renskötelsns intresseområden.

Sedan kan steg 3 och 4 genomföras efter behov. Sålunda dels bedömningar (konsekvensanalyser) av olika områdets känslighet för annan markanvändning och dels ett åtgärdsprogram. Med åtgärdsprogram avses att svara på frågan: Vad krävs för att den föreslagna markanvändningen för andra ändamål än renskötelsn ska kunna genomföras? Steg 3 ger analyser och konsekvensbeskrivningar vilka ger vägledning i beslutssituationer som gäller ny användning av ett markområde.

Samebyns organisation

I studien föreslås olika åtgärder i syfta att stärka och utveckla samebyns organisation:

- att rådgivnings- och kursverksamheten utvecklas
- att samebyn bygger upp den egna administrationen

Det konstateras att de uppgifter samebyarna får ta hand om ökar successivt. Dessutom förutsätter ökad egen kompetens att samebyn blir mer aktiv i sin roll. Det gäller att förbättra de externa kontakterna med myndigheter och andra intressen.

Det kan således gälla:

- att bygga upp en administration som kan driva kraven effektivare än samebyn som sådan har möjlighet till i dag. Med «administration» förstås här tillgång till personella resurser från en person och uppåt. Dess arbetsuppgifter kan naturligtvis utvidgas efterhand. Det bör särskilt poängteras att flera samebyar kan gå samman och bygga upp administrationen.
- att administrationen får ansvar att följa myndigheternas och andra intressens verksamhet (planering m.m.)

- att genom utvecklingsarbete inom administrationen bygga upp egen kunskap inom aktuella områden
- att bidra till ökad aktivering av samebyns styrelse och medlemmar.

Ökad effektivitet uppnås genom att administrationen får personal som är heltidsanställd. Det är inte som nu när en stor del av den utåtriktade verksamheten får bedrivas på fritiden. Kontakt med myndigheter och andra intressen kan därmed ske kontinuerligt och därigenom «faller» inte en del ärenden igenom p.g.a. tidsbrist. Högre effektivitet uppnås och därmed kan kraven också drivas på ett fastare sätt.

Inflytande i det kommunala planerings- och beslutssystemet

Samebyns inflytande på kommunal fysisk planering utövas inom ramen för den kommunala beslutsprocessen.

Traditionellt regleras samebyns inflytande genom information och samråd i beredningsstadiet. Denna roll för samebyn har i tabell 1 markerats med kryss utan parentes.

Enligt förvaltningslagen skall sökande, klagande eller annan part beredas tillfälle att avge yttrande över ärende som berör honom själv innan det avgörs. Ingenting hindrar heller att civilrättsligt avtal träffas mellan kommun och den part som en fråga berör.

Alternativet till den traditionella samrådsformen är att det skapas dels en arbetsgrupp och dels en samrådsgrupp med möjlighet för samebyn att därmed delta i fler steg i beslutsprocessen. Jämför tabell 1 som visar på ett sådant breddat och fördjupat inflytande. Med hänsyn till gällande lagstiftning är dock också detta begränsat till inflytandeformerna «information» och «samråd».

Arbetsgruppen, som är sammansatt av representanter från sameby och kommun (ej nödvändigtvis styrelserepresentanter), «förbereder» ärendena, dvs tar fram underlag för samrådet. Samrådsgruppen bestående av styrelserepresentanter från sameby och kommun utgör det andra och därmed det sista steget. Detta alternativ ger dels djupare gemensam beredning av ärendena och dels att samråden breddas genom deltagande i fler steg i beslutsprocessen. Formen ger också ökad smidighet genom att stora formella samrådsgrupper inte behöver samlas och att ärendena är genomarbetade då de kommer upp för samråd.

SLUTKOMMENTAR

Projektet visade att samebyns deltagande i ett större planeringsfall inte varit mer än marginell. Det är en slutsats som stödjer samernas tidigare erfarenheter i samrådsdeltagande. Samhället måste gå vidare här och anstränga sig för att förverkliga kraven på samiskt inflytande, då exempel på samrådsförfaranden föreligger. Ett sådant exempel skisserades också i projektet. I fråga om hur samebyns intressen ska tas tillvara bättre betonades att den egna kompetensen är central. Det är viktigt att samebyn har en samlad ståndpunkt i form av exvis en utvecklingsplan. I denna redogör samebyn för sin ekonomi, behovet av betesarealer etc. Vidare måste uppbyggnaden av samebyns administration spela en viktig roll. Genom en stark lokal administration kan frågorna drivas effektivare.

Den goda ansatsen om ett bredare perspektiv i lagen om naturresurser tycks bli något styckvis och delat. Den samiska grundsynen tycks fastna i fjärran. Lagförslaget förutsätter att avvägning mellan intressen sker i riktning mot en från allmän synpunkt (optimal) lämplig utveckling. Hur kan renskötseln, som är en förhållandevis liten näring och som saknar ekonomiska och politiska resurser hävda sig med denna princip för markanvändning? (Niia 1985)

Manuskript mottatt 25. august 1985.

Litteratur

- Diedut** 1984:4. Renskötsel och kommunal planering, Sámi Instituhtta, Kautokeino.
- Lantbruksnämnden i Västerbottens län.** 1983. Markanvändningen i Vilhelmina norra sameby (Underlagsmaterial till rennäringskommitténs betänkande SOU 1983:67).
- Lantbruksstyrelsen/Statens Planverk.** 1978. Rennärningen i kommunernas planering. Rapport 44 del 5.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län.** Översiktsplanering BD-län. Meddelande nr. 12.
- Niia, L.** 1982. Medinflytande i kommunal planering — fallet Torneträsk, Sámi Instituhtta.
- Niia, L.** 1985. Naturresurslagen, ett stöd för samiskt samhällsliv? Bygghörsning 4:21 — 23.
- Proposition** 1967/77:80. Om insatser för samerna.
- Proposition** 1985/86: 1. Ny plan- och bygglag.
- Proposition** 1985/86: 3. Lag om hushållning med naturresurser m.m.
- Statens Planverk.** 1975. Fjällen, Samebyarnas redovisning av renskötselns markanvändning 1974. Rapport 20 del 3.